

Vem införde demokrati i Taiwan? 30 år efter att Chiang Ching-kuo avled kommer en ny bok ut med svensk anknytning.

Forskningsrapport 1/2018

New Context AB

Bakgrund

Idag publicerades i Taipei en självbiografi av Cheng Tzu-tsai, en oberoendeaktivist som bott många år i Sverige men i Taiwan är mest känd som en av de två taiwaneser som försökt mörda Chiang Ching-kuo i New York 1970. Hans bok reser på nytt frågan om vem som skapat demokratin i Taiwan, KMTs dåvarande ledare Chiang Ching-kuo eller det folkliga motståndet bland taiwaneser.

1. Vem är Cheng Tzu-tsai?

Chen Tzu-tsai (Cheng Sicai på pinyin) föddes i Taiwan när det var en japansk koloni 1936 och utbildades i södra Taiwan till arkitekt. Han kunde inte få tjänst som lärare i arkitektur då han inte var medlem i KMT. Han flyttade till USA 1962 och kom i kontakt med taiwanesiska oberoendeaktivister. Tillsammans med sin dåvarande svåger, Peter Huang, gjorde han ett försök att mörda dåvarande vice premiärministern Chang Ching-kuo (Chiang Kai-sheks son) i New York 1970. Peter Huang hade en pistol och Cheng Tzu-tsai delade ut flygblad och försökte dra uppmärksamheten till sig. Polisen ingrep dock. Attentatet förnekades av oberoendeorganisationen WUFI men Cheng dömdes till 5 års fängelse. Cheng tog sig till Sverige innan straffet skulle avtjänas men utlämnades till USA efter regeringsbeslut

Efter att ha släppts fri återvände Cheng till Sverige där han bodde 8 år och sedan lika lång tid i Kanada. Han återvände till Taiwan (illegalt) 1991 för att närvara vid sin fars begravning. I november 1992 kom han upp till Exportrådets kontor och bad att bli befriad från sitt svenska medborgarskap. Vi hade byggt upp en stor organisation att klara stora mängder av taiwanesiska visumansökningar och konsulär hjälp till svenskar men ett av de första ärendena blev ironiskt nog en person som vill avsäga sig svenskt medborgarskap. Jag träffade honom då för första gången och kunde konstatera att ansökan kunde beviljas. Dagen därpå greps han på en restaurang och dömes till ett års fängelse för olaga inresa. Jag försökte besöka honom i det rätt okända Guishan-fängelset, men vägrades då han inte längre var svensk medborgare.

2. Cheng Tzu-tsai vinner tävlingen till 228-monumentet i Taipei

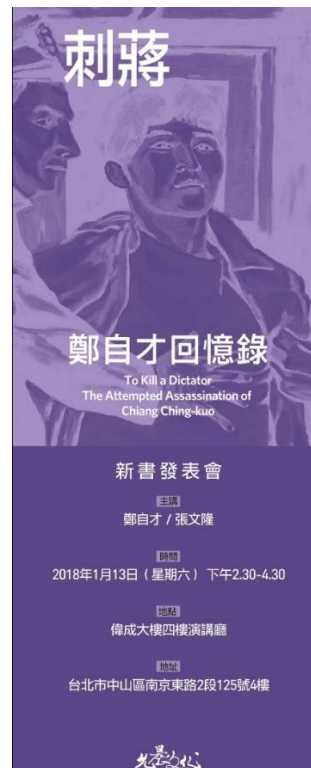
President Lee Teng-hui, som tillträdde som president 1988 efter Chiang Ching-kuos död hade beslutat att ett monument för att hedra de som dog i det taiwanesiska upproret mot KMT den 28 februari 1947 skulle uppföras. Cheng Tzu-tsai gjorde sitt förslag i fängelset och vann tävlingen. Vid invigningen var Cheng fri och kunde delta. President Lee tog honom åt sidan och sade att han väl kände till Cheng. Det var svårt att tolka denna händelse som annat än att Lee ville ha bra kontakter med oberoenderörelsen.

Vid samma tid avsåg sig Chengs fru, Ellen Wu, sitt svenska medborgarskap då hon skulle kandidera för DPP till nationalförsamlingen. De har sedan levt i Taiwan och Chengs självbiografi är nog den viktigaste händelsen i deras liv på senare tid.

3. Chiangs bok

Boken heter Cheng Tzu-tsais självbiografi och speglar Chengs hela resa från att ha varit ung student i Taiwan till oberoenderörelsen i USA, exilen i Sverige och återkomsten till Taiwan. Det politiskt

känsliga avsnittet är skrivet av en amerikansk sympatisör till oberoenderörelsen, Linda Gail Arrigo. Jag kan vid en snabb granskning inte finna att Cheng gör avbön eller på något sätt visar ånger över sitt handlande. På den tiden var båda sidor lika dåliga kålupare. Som bekant lät Chaing Ching-kuos underrättelsetjänst 1984 mörda en taiwanesisk journalist, Henry Liu, som bott länge i USA och skrivit en kritisk biografi över Chiang Ching-Kuo. Tidens tand läker inte alla sår!

4. Var oberoenderörelsen terroristisk?

1970 såg världen lite annorlunda på politisk terrorism än idag. Att göra mordförsök på ledande politiker hade man varit van vid sedan de ryska anarkisternas dagar. Gavrilo Princip, vars mord på Franz Ferdinand utlöste första världskriget, var en serbisk nationalist som sällan har fördömts som terrorist. Det blev allvarigare i slutet av 1960-talet när oskyldiga civila fick sätta livet till i Nordirland. I Sverige var kroatiska exilaktivisters mord på Jugoslaviens ambassadör Rolovic 1971 en väckarklocka. Röda Arme-fraktionens bomb mot västtyska ambassaden i Stockholm 1975 var det slutliga beviset att politisk terrorism var en avskryvad handling.

5. Konflikten mellan Chiang Ching-kuo och oberoenderörelsen

Den taiwanesiska oberoenderörelsen växte fram i USA dit många oppositionella taiwaneser tagit sig. Något annat terrordåd är inte förknippat med WUFI. I Taiwan blev den stora manifestationen en demonstration för mänskliga rättigheter i Kaohsiung 10 december 1977. Efter dessa stora inrikes motsättningar avbröt Chiang Ching-kuo för en tid processen att låta taiwaneserna rösta till de högsta församlingarna. När DPP senare kom att utkonkurrera KMT var det kärnan av de som varit med i Kashiung som ledde partiet. De taiwaneser som arbetat i exil kom inte att göra sig gällande, ett mönster man fler från liknande situationer i andra länder.

6. Chiang Ching-kuos sista år

I slutet av sitt liv tog Chiang Ching-kuo flera initiativ att integrera de taiwanesiska politikerna. Flera Taiwanfödda ministrar tillsattes och Chiang gjorde Lee Teng-hui till sin vicepresident. Han uttalade att Familjen Chiang inte skulle ärva hans makt. Han hade då 5 barn och hans bror (som 1988 förklarades vara Chiangs fosterbarn, Chiang Weko, hade två söner. Flera av barnen ansågs dock inte vara regeringsdugliga och den mest framstående, en av Chiang Weko's söner John, tog sin mors efternamn Chang och blev ovän med alla.

Stämningen i Taipei när det föreföll omöjligt att hindra taiwaneserna från att ta sig in i politiken var spänd. Många av de som kommit med KMT från Kina ville stänga taiwaneserna ute från KMT, andra såg med fasa hur oberoenderörelsen nu ombildats till ett parti, DPP som såg ut att bli ett hot. En dialog mellan de två ytterlighetsgrupperna var omöjlig. Detta gav personer som Chiang Ching-kuo och Lee Teng-hui en viktig roll att bana väg för demokrati i första hand och samförstånd mellan folkgrupperna i andra hand. De äldre inom KMT saknade totalt känsla för demokrati, DPP saknade totalt regeringsvana. Jag minns från mina år i Taiwan i början av 1990-talet att KMT-ledarna var artiga och välformulerade men utan känsla för demokrati. DPP-medlemmarna var å andra sidan naiva och okunniga.

DPP har alltid tyckt att Chiang Ching-kuo fått oförtjänt mycket beröm för demokratiseringen av Taiwan. KMT har å andra sidan tyckt att deras ansvarsfullhet att släppa den totala makten inte gett dem tillräckligt beröm. Det är svårt nog att enas vad man skall göra med arvet från Chiang Kai-shek, att ta ställning till Chiang Ching-kuo verkar ännu svårare. En färsk opinionsundersökning i China Times (förvisso KMT-tidning) anger att Chiang Ching-kuo är den som fått klart mest beröm av det taiwanesiska folket för sin insats för Taiwan (Chiang Ching-kuo 53,3 %, Lee Teng-hui 13,7 %, Chiang Kai-shek 9,6 %, Chen Shui-bian 4,5 %, Ma Ying-jeou 2,8 %, no comment 10 %).

2018-01-13

Bengt Johansson

For andra rapporter, se vår hemsida www.newcontext.se